

نشریه ادبیات تطبیقی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

دانشگاه شهید باهنر کرمان

سال ۱۰، شماره ۱۸، بهار و تابستان ۱۳۹۷

بررسی تطبیقی «کارگفت‌های» به کاررفته در لالایی‌های دو فرهنگ کلامی فارسی و انگلیسی (علمی- پژوهشی)

آزاده شریفی مقدم*^۱

پردیس شریف پور^۲

چکیده

مطالعه حاضر با هدف کلی مقایسه انواع کارگفت‌های گفتاری لالایی‌ها، در دو فرهنگ کلامی فارسی و انگلیسی انجام گرفته است. نتایج حاصل از مقایسه داده‌ها نشان می‌دهد که انواع کارگفت در لالایی‌های هر دو زبان مشاهده می‌شود که به نسبت فراوانی، به ترتیب، شامل کارگفت‌های ترغیبی (مستقیم و غیرمستقیم)، عاطفی، اظهاری، تعهدی و اعلامی است. هر دو زبان، کنش‌های عاطفی در لالایی‌ها را به صورت‌های مختلفی چون تعریف، آرزو، دعا، ترس و تهدید بیان می‌کنند؛ با این تفاوت که در فارسی، تشبیه کودک به انواع گل‌ها بسیار معمول است. به همین صورت، عنصر ترس و تهدید نیز از گستره و تنوع بیشتری در لالایی‌های فارسی برخوردار است و ترس و نگرانی از تجدید فراش همسر نیز مشخصه زن ایرانی در گذشته است؛ به علاوه، در لالایی‌های انگلیسی، عنصر خستگی مادر مشاهده نشد. بیان دل‌بستگی‌های اعتقادی و دلوپسی‌های اجتماعی در قالب کارگفت‌های اظهاری نیز از مشخصه‌های مشابه لالایی‌ها در دو فرهنگ کلامی است. تعهد به انجام عمل و قول و قرارهایی در قبال فرزند و اعلام شرایطی که کودک ناچار به پذیرش آن باشد، به ترتیب کارگفت تعهدی و اعلامی نیز در هر دو زبان با گستره بیشتر در فارسی مشاهده گردید.

واژه‌های کلیدی: لالایی‌های فارسی، لالایی‌های انگلیسی، فرهنگ کلامی، کارگفت‌ها.

^۱ - دانشیار گروه زبان‌های خارجی دانشگاه شهید باهنر کرمان (نویسنده مسئول): asharifi@uk.ac.ir

^۲ - دانش‌آموخته کارشناسی ارشد رشته مترجمی زبان انگلیسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان:

paradise_sh72@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۷/۱۹

۱- مقدمه

لالایی ساده‌ترین و ابتدایی‌ترین گونه ادبیات محسوب می‌شود که ابتدا توسط ذهن توده مردم و بویژه مادران یک سرزمین، آفریده و سروده شده‌است و سپس، سینه‌به‌سینه، به مادران نسل‌های بعد رسیده و آنان بی‌آنکه بدانند این لالایی‌ها از کجا و چگونه آمده‌اند و با توجه به روحيات و شرایط اجتماعی خود، آنها را در گوش کودکان خود زمزمه کرده‌اند؛ به همین دلیل، این گونه ادبیات، ادبیات سمعی یا شفاهی نامیده می‌شود. (قرن ایغ، ۱۳۸۶: ۱۲۷)

به لحاظ نشانه‌شناسی، لالایی‌ها در سطح «دال» (signifier) یعنی، تصوّر صوتی، شامل وزن، آهنگ و موسیقی و نیز «مدلول» (signified) که همان تصور معنایی و شامل ملودی و ساختار معنایی است، دارای ویژگی‌هایی هستند که آنها را از سایر صورت‌های ادبیات منظوم شفاهی متمایز می‌سازد؛ لالایی‌ها در سطح دال، اگرچه از ساختار شعر رسمی پیروی نمی‌کنند، دارای وزن و قافیه هستند و از تکرار مصراع‌های کوتاه و در قالب دوبیتی، مثنوی و مصراع‌های مقفی، نظیر سه مصراعی یا بیشتر، تشکیل شده‌اند. ساختار شعری، عمدتاً از تکرار پایه مفاعیلن در مصراع‌های متوالی به وجود آمده‌است که دو بار یا بیشتر، تکرار می‌شود (ن.ک: جمالی سوسفی، ۱۳۸۶: ۷۱) که با توجه واکنش طبیعی کودکان به موسیقی و عدم تکامل شناختی آنان در درک معنا و مضمون کلام، ویژگی‌های صوتی، مثل وزن، ریتم و آهنگ در لالایی‌ها، ویژگی‌هایی هستند که کودک را به سمت ادامه شنیدن آن جذب می‌کند. (مقدسی، ۱۳۸۳: ۹)

در سطح معنا، مدلول نشانه‌های به کاررفته در لالایی‌ها، حاوی مضامین بسیار ساده و دلنشین‌اند که همین مسئله، باعث جذابیت و نیز ماندگاری آنها نیز شده‌است. مفاهیم غالب در گفتمان لالایی، شامل موضوعات معمول و رمانتیک، از جمله آمال و آرزوهای مادر، دردها و رنج‌های او و نیز شرایط اجتماعی حاکم بر زندگی وی بوده‌است و به نظر می‌رسد که مضامین لالایی، برای مادران در نظر گرفته شده‌است. (کیانی و حسن‌شاهی، ۱۳۹۱) در همین رابطه، دل‌گیدایس (۱۹۸۸) نیز معتقد است که لالایی‌ها از دو بخش ساختار و محتوا تشکیل شده‌است که ریتم و آهنگ آن، متعلق به کودک و محتوای آن، متعلق به مخاطبانی

مانند شوهر، برادر، پدر و حتی سایر زنان بوده است. به تعبیر ژوکوفسکی (۱۳۸۲)؛ به نقل از عنایت و دیگران، (۵۸:۱۳۹۰)، اشکال لالایی از ساده‌ترین ناله‌های غم‌انگیز و غیرمنظوم که رنگ‌اندیشه‌های فروخورده زن را به خود گرفته، به وجود آمده است.

ویژگی‌ها و کارکردهای دیگری نیز به لالایی‌ها نسبت داده شده است؛ سادگی متن و در عین حال، واقع‌گرایی (سادات اشکوری، ۱۳۷۷)، غنای معنوی و اجتماعی شدن کودک (جمال‌سوسفی، ۱۳۸۶)، انتقال اولین آموزه‌های فرهنگی و کلامی به کودک از طریق تکرار زبان توسط مادر و نیز هماهنگی با ساخت‌های اجتماعی و سنت‌ها (کیانی و حسن شاهی، ۱۳۹۱) از جمله این موارد است.

باور غالب در میان پژوهشگران و محققان این است که «لالایی»، پدیده‌ای عام و مشترک در همه فرهنگ‌ها، زبان‌ها و مللاست. این باور، ترانه‌های مادرانه را نیازی فطری و دوطرفه از سوی مادر و کودک می‌داند که از یک سو، ورود به دنیای خواب را که چندان برای کودک خوشایند نیست، با ترنم آرام و آشنای مادر مهیا ساخته و از سوی دیگر، این فرصت را برای مادر فراهم می‌آورد تا در خلوت خود بخواند و درددل کند. (همان: ۹۱)

باور به جهانشمول بودن لالایی‌ها از یک سو و تأثیرپذیری آنها از فرهنگ منطقه‌ای که بدان تعلق دارند که اصطلاحاً «فرهنگ محوری» نامیده می‌شود، این سؤال کلی را مطرح می‌سازد که آیا بین لالایی‌های مناطق مختلف، همگونی و شباهت وجود دارد؟ و در این صورت، این شباهت در کدام ویژگی‌ها و مشخصات است؟

پاسخ به این سؤال، از آنجا مهم است که با توجه به عمومیت لالایی‌ها، وجود برخی شباهت‌ها و اشتراکات دور از انتظار به نظر نمی‌رسد و در عین حال، از آنجا که ادبیات شفاهی هر منطقه نموداری از فرهنگ آن منطقه است، وجود شباهت‌ها، امری بعید به نظر می‌رسد. با توجه به این ابهام و تناقض و به منظور رسیدن به پاسخی روشن و دقیق، ترانه‌های لالایی را در دو فرهنگ کلامی کاملاً متفاوت، یکی شرقی (فارسی) و دیگری غربی (انگلیسی)، در قالب نظریه «کارگفت» (speech act)، از لحاظ انواع کارگفت‌های بیانی به کاررفته،

فراوانی آنها و نیز شیوه بیان کارگفت‌ها به از لحاظ ضمنی و تأثیری و نیز صراحت در این لالایی‌ها، بررسی و مقایسه می‌کنیم.

نتایج این مطالعه، علاوه بر اینکه اشتراکات و افتراقات بین دو فرهنگ کلامی را در حوزه لالایی نشان می‌دهد، به جهت تأکید بر شباهت بین کارگفت‌ها در دو زبان، گامی است در جهت شناخت قواعد جهان‌شمول (universal) در سطح زبان و خصوصاً در حوزه قواعد کاربردشناسی؛ به علاوه، مطالعه پیشینه پژوهش در ایران که در بخش پیش‌رو ارائه خواهد شد، نشان می‌دهد که هیچ مطالعه‌ای بر روی مقایسه لالایی‌ها از لحاظ ویژگی‌های کاربردشناسی در دو فرهنگ کلامی فارسی و انگلیسی انجام نگرفته است و انجام این پژوهش، ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۱- پیشینه پژوهش

خاستگاه لالایی‌ها ذهن و دل توده مردم عادی، خصوصاً زنان و مادران یک سرزمین است که به دلیل مقبولیت عام، سینه‌به‌سینه گشته و از نسلی به نسل دیگر منتقل شده است. این گنجینه ادبی، توسط عامه مردم نگهبانی و پاسداری شده است. به همین دلیل، ثبت تاریخ و پیشینه مشخص برای اولین لالایی‌ها و ترانه‌سرایان آن امکان‌پذیر نیست. بسیاری از پژوهشگران لالایی‌سرای را نیازی فطری و غریزی می‌دانند که به زمان آفرینش انسان برمی‌گردد و با نخستین تراوش‌های معنوی ذهن بشر همراه است؛ بنابراین، مسلم است که دیرینگی لالایی‌ها به پیش از دوران خط و کتابت می‌رسد. قدیمی‌ترین نمونه مکتوب به ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح برمی‌گردد. متن این لالایی با خط میخی بر روی یک لوح سفالی از بابل بدست آمده است و مضمون آن، حکایت بچه‌ای است که گریه قبل از خوابش، سگ خانه را اذیت می‌کند و از سوی سگ، تهدید می‌شود. مضمون ترس در بین لالایی‌های تمام مناطق دنیا، مضمون جهانی است. (هدایت، ۱۳۷۸: ۲۰۶)

لالایی از حس و نیازی مشترک سرچشمه می‌گیرد که مادران در تمام فرهنگ‌ها و ملل، به‌عنوان ابزاری کارآمد و مؤثر برای ارتباط نزدیک‌تر و بهتر، از آن استفاده می‌کنند و لذا، می‌توان آنها را از جمله پدیده‌های عام، همگانی و جهان‌شمول به حساب آورد. به همین جهت،

لالایی، مفهومی آشنا و مأنوس در میان کلیه ملل و فرهنگ‌های کلامی است و معادل آن در تمام زبان‌های دنیا، از گذشته تا کنون، وجود داشته‌است. (پناهی سمنانی، ۱۳۸۳: ۲۰۸) در فرهنگ آکسفورد (Hornby, 1884: 918) برای این کلمه در زبان‌های لاتین، انگلیسی، آفریقایی، برمه‌ای، تاجیک، دانمارکی، نپال، گرجی و نیز زبان ساختگی اسپرانتو، لفظ lullaby آمده‌است. این لفظ از ترکیب lull به معنای «آرام کردن/ خواب کردن» و by به معنای خداحافظی تشکیل شده‌است. در ترکی آذربایجانی Layla، در زبان‌های ترکی استانبولی و ایتالیایی به ترتیب ninni و ninnananna آورده شده‌است. در عربی، آن را «المهواده» می‌نامند. فرانسوی‌ها با berceuse و آلمانی‌ها از کلمه weigenlied برای اشاره به این مفهوم استفاده می‌کنند.^۱

در گذشته زبان فارسی، کلمه «بنگره» نیز در همین معنا به کار می‌رفته‌است. این کلمه از ریشه «بانگ» (در زبان پهلوی vang) در معنای «بانگ بلند یا ناله خاموش کن» آمده‌است (محمدبن خلف تبریزی، ۱۳۶۱: ۳۰۹ و سروشیان، ۱۳۷۰: ۱۵) و در فرهنگ‌های جدید زبان فارسی، لالایی الفاظ یا آوازهایی تعریف شده‌است که مادران و دایگان برای خواب کردن اطفال می‌خوانند. (معین، ۱۳۶۲: ۳۵۳۵؛ دهخدا، ۱۳۷۷: ۱۹۵۵۱؛ داد، ۱۳۸۵: ۴۱۲)

علی‌رغم قدمت دیرینه لالایی‌ها، تعداد تحقیقات علمی‌ای که در این زمینه انجام گرفته، بسیار اندک است و در بیشتر آنها به جمع‌آوری و دسته‌بندی موضوعی اقلام لالایی بسنده شده‌است. به اعتقاد بسیاری از محققان، این کم‌توجهی می‌تواند نتیجه ارتباط لالایی‌ها با دو طبقه ضعیف و کم‌قدرت اجتماع، یعنی زنان و کودکان، باشد و البته سبک عامیانه، غیررسمی و غیرمکتوب بودن زبان لالایی‌ها، نیز در به حاشیه رانده شدن آنها در پژوهش‌های علمی مؤثر بوده‌است.

از جمله کتاب‌هایی که نمونه‌های فراوانی از لالایی‌ها را می‌توان در آنها یافت، کتاب «ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن» اثر قزل‌ایاغ (۱۳۸۵) و نیز کتاب دیگر او «ادبیات کودکان از تولد تا سه سالگی» (۱۳۸۶)، «شعر کودک در ایران» نوشته کیانوش (۱۳۷۹) و نیز «لالایی در فرهنگ مردم ایران» اثر جمالی (۱۳۸۷) را می‌توان نام برد.

در آثار زیر نیز می‌توان نمونه‌هایی از لالایی‌های مرسوم را یافت: روستایی (۱۳۹۱)، آینه‌نگینی (۱۳۸۱)، مرادی (۱۳۸۷)، همایونی (۱۳۸۹)، هدایت (۱۳۷۸)، پناهی‌سمنانی (۱۳۸۵).

از جمله مقالاتی که در این زمینه نوشته شده‌است، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود: حسن‌لی (۱۳۸۲) با تأکید بر ضرورت مطالعه انواع گونه‌های ادبیات شفاهی و خصوصاً لالایی‌ها، به ویژگی‌های کلی آنها پرداخته و مهم‌ترین مضامین مطرح‌شده را آرزوها و آمال مادرانه، بازگشت پدر، خستگی مادر و تشبیه کودکان ذکر می‌کند. جمالی‌سوسفی (۱۳۸۶) در مقاله‌ای با عنوان «نگاهی به لالایی‌های کرمان» ضمن پرداختن به ساختار صوری و معنایی لالایی‌های این منطقه، مهم‌ترین کارکرد اجتماعی لالایی‌ها را یادگیری زبان و انتقال معانی و مفاهیم زبانی در قالب ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی می‌داند. عنایت و همکاران (۱۳۹۰) مضامین و مفاهیم لالایی‌های منطقه لامرد فارس را از دیدگاه جامعه‌شناسی مورد بررسی قرار داده‌اند و ضمن ترسیم وضعیت زنان در جامعه مردسالار، مهم‌ترین کارکردهای پنهان لالایی را ایجاد فضای اعتراض برای زنان، شرایط بیان خواسته‌ها و تخلیه فشار اجتماعی روانی برشمرده‌اند و بدین سبب، لالایی‌ها را به‌مثابه رسانه‌ای زنانه توصیف می‌کنند. کیانی و حسن‌شاهی (۱۳۹۱) در پژوهشی تطبیقی، مهم‌ترین عناصر پیوند بین لالایی‌ها را در ادبیات فارسی و عربی، مواردی چون ایجاد آرامش با تکرار مداوم ریتم‌های خوشایند، واگو کردن دردها و رنج‌های مادر، زبان‌آموزی، اجتماعی‌شدن کودک و آموزش مفاهیم ارزشی جامعه برشمرده‌اند و بر باورهای مشترک دینی، به عنوان نقطه اشتراک بین دو فرهنگ کلامی تأکید می‌کنند. آباد و دیگران (۱۳۹۱) با هدف بررسی تصویرگری مادران در لالایی‌های فارسی و عربی، دریافته‌اند که عنصر غالب در لالایی‌های فارسی، تشبیه حسّی است و به‌ندرت سایر عناصر بلاغی در آنها یافت می‌شود؛ به‌علاوه، درحالی‌که در لالایی‌های فارسی، مادران فرزندان خود را به انواع گل‌ها تشبیه می‌کنند، در عربی مشبه‌به غالبی را نمی‌توان یافت که فرزند بدان تشبیه شده‌باشد. آفاگل‌زاده و رحمانی (۲۰۱۵) نیز به یادگیری جایگاه هسته در عبارت‌های اسمی، فعلی، وصفی و اضافی زبان فارسی توسط کودکان این زبان، با استناد به متون لالایی، به‌عنوان اولین آموزه‌های زبانی پرداخته‌اند.

اگرچه پژوهش‌های غربیان در این زمینه از گستره بیشتری برخوردار است، در غرب نیز همچنان این موضوع در مقایسه با سایر موضوعات علمی و تخصصی مورد توجه درخور قرار نگرفته است. در میان مطالعات انجام گرفته، بیشترین توجه به ابعاد روان‌شناختی و نیز فیزیولوژیک لالایی‌ها و تأثیر مثبت موسیقایی آنها بر کودک معطوف شده است. این پژوهش‌ها عمدتاً بر نقش لالایی‌ها به‌عنوان عنصر آرام‌بخش تأکید کرده و آنها را به دلایلی چون آهنگ نرم و روان، ارتباط دیداری مستقیم مادر و فرزند و جهت‌دار بودن کلام که باعث افزایش توجه و تمرکز در کودک و کاهش نقش عوامل و انگیزش‌های مختل‌کننده برونی می‌شود، عامل اصلی ایجاد آرامش و خواب دانسته‌اند؛ به‌علاوه، لالایی وابستگی عاطفی کودک را به مادر افزایش می‌دهد و به همین جهت، نیازهای عاطفی و روانی کودک و نیز مادر را برآورده می‌سازد. (Chang, 2008؛ Trainer, 1996) از سوی دیگر، در ارتباط با تأثیرات جسمی و فیزیولوژیک لالایی بر کودکان، مطالعات نشان داده است که آهنگ لالایی، باعث کاهش میزان ضربان قلب ناشی از فشار و اضطراب می‌شود و اثر آن نه تنها بر تنظیم ساعت خواب، بلکه بر تغذیه و رشد جسمی کودک نیز قابل ملاحظه است. (Stanly, 2003)

نقش موسیقایی لالایی نیز از دید پژوهشگران این حوزه پوشیده نمانده است. عمده این مطالعات، نقش ریتم و موسیقی را در مقایسه با کلام، پررنگ‌تر فرض نموده و با اشاره به موقعیت سنی کودک، ناتوانی در درک کامل زبان، هماهنگی ریتم لالایی با ریتم حرکات تکان‌دهنده توسط مادر یا گهواره و نیز ثابت بودن موسیقی آرام و یکنواخت، حتی در میان موضوعات غم، ترس و تهدید، موسیقی را بخش اصلی و اساسی لالایی‌ها فرض نموده‌اند (Ilari and Megha, 2009). به اعتقاد گونز و گونز، کلام به‌کاررفته در لالایی، به این دلایل، دارای اهمیت است (Gunes and Gunes, 2012): لالایی‌ها اولین آموزه‌های زبانی، فرهنگی، اجتماعی، ادبی و هنری را در اختیار کودک قرار می‌دهند، دارای متن بسیار ساده و قابل فهم‌اند که با توجه به رده سنی کودک، منطقی است. مادر با تکرار ساختارهای ساده و کوتاه، اولین گام را در جهت آموزش زبان به کودک خود برمی‌دارد و

به علاوه، از طریق تماس‌های مستقیم دیداری و مخاطب قراردادن کودک، تمرکز را در کودک تقویت می‌نماید. در کلام لالایی، از کودک انتظار واکنش کلامی وجود ندارد که با توجه به ترتیب مهارت‌های زبانی از شنیدن به گفتار و سپس، خواندن و نوشتن، منطقی است و نیز موضوعات لالایی، کودک را با اساسی‌ترین نیازهای بشر، از جمله عشق، غم و ترس آشنا می‌سازد و از این طریق، شخصیت عاطفی و اجتماعی کودک شکل می‌گیرد.

۲- مرور نظری پژوهش

در این بخش، چارچوب پژوهش، طرح پیشنهادی آستین (Austin, 1962/1975) و سرل (Searle, 1969/1976)، به عنوان «نظریه کارگفت»، معرفی و سپس، شیوه گردآوری و تحلیل داده‌ها توضیح داده خواهد شد:

منظور از «کارگفت» یا «کنش گفتاری»، به زبان ساده، این است که معنی یک جمله یا پاره گفتار چیزی نیست جز رفتاری که براساس آن، جمله تحقق می‌یابد؛ به عبارتی، افعال، اعمالی هستند که از طریق زبان انجام می‌گیرند. (Johnstone, 2008: 230)

آستین (۱۹۶۰-۱۹۱۱)، طراح نظریه کارگفت و از فلاسفه مکتب آکسفورد، در کتاب معروف و تأثیرگذار خود (1962/1975) *How to do things with words* که حاصل مجموعه سخنرانی‌های وی در سال ۱۹۵۵ در دانشگاه هاروارد آمریکا بود، به طرح تازه‌ای از ارتباط بین زبان و عمل پرداخت. آستین، از سه اصلی که مورد تأیید و تأکید «منطقیون اثبات‌گرا» (positivists) بود، انتقاد می‌کند: جملات خبری، گونه اصلی جملات زبان‌اند، کارکرد اصلی زبان، انتقال خبر از طریق جملات خبری است و صدق و کذب معنی پاره گفتارهای زبان را می‌توان تعیین کرد. (همان: ۲۳۳-۲۳۲)

در همین رابطه، وی به جملاتی چون «قول می‌دهم درس بخوانم و شروع جلسه را اعلام می‌کنم» اشاره می‌کند و اعتقاد دارد که نمی‌توان با قاطعیت، صدق و کذب این جملات را اثبات نمود. در این جملات، ملاک اعتبار یا پذیرش جمله، بیش از آنکه به صحت یا سقم جمله مربوط باشد، به شرایط گوینده در اجرای عمل گفته‌شده، مربوط می‌شود که آستین آن را شرایط کارایی (felicity conditions) می‌نامد؛ به عنوان مثال، در جمله دوم، گوینده برحسب اینکه قاضی دادگاه باشد، جمله شرایط کارایی دارد و «بجا» (felicitous) محسوب

می‌شود و چنان‌که گوینده، فرد معمولی باشد، «نابجا» (infelicitous) تلقی خواهد شد. وی این دسته از پاره‌گفتارها را «بیانی» (performative) نامیده و آنها را از پاره‌گفتارهای «انشایی» (constative) که ملاک صدق و کذب بر آنها صادق است، متمایز می‌سازد. آستین در نظریه خود معتقد است که هر کارگفت، خود می‌تواند از سه بخش یا سه عمل زیر تشکیل شود (Baler and Fallance, 2011: 138-139):

الف. کارگفت بیانی یا لفظی (locutionary act) که همان معنای تحت‌اللفظی است.
ب. کارگفت ضمنی (illocutionary act) که منظور گوینده را از بیان یک عبارت بیان می‌کند؛ به عنوان مثال، در جمله «خسته نباشید» به استاد، منظور دانشجویان تعطیلی کلاس است.

ج. کارگفت پس‌بیانی یا تأثیری (perlocutionary act) که به تأثیر متن بر مخاطب و واکنش او در عمل برمی‌گردد.

پس از آستین، فیلسوفان و زبان‌شناسان دیگری، از جمله سرل (۱۹۶۹/۱۹۷۶)، شیفر (۱۹۷۲)، فریزر (۱۹۷۰)، هانچر (۱۹۷۰)، باخ و هارنیش (۱۹۷۹)، به بررسی ماهیت کارگفت‌ها و طبقه‌بندی آنها پرداخته‌اند که در این میان، آرای سرل (همان) درباره مقوله‌بندی کارگفت‌ها، از اهمیت بسزایی برخوردار است. (به نقل از صفوی، ۱۳۷۹: ۱۷۷) وی تحت تأثیر طرحی که آستین ارائه داده بود، کارگفت‌های بیانی را به پنج دسته اصلی تقسیم می‌کند:

الف. کارگفت‌های اظهاری (representative): تعهد گوینده را نسبت به عمل پاره‌گفتار نشان می‌دهد. گوینده در این کارگفت، به اوضاع امور و وقایع جهان خارج اشاره می‌کند؛ مفاهیمی نظیر تأکید کردن، بیان واقعیت، تصدیق و نتیجه‌گیری در این دسته قرار دارند.

ب. کارگفت توغیب (directive): در این کارگفت، گوینده مخاطب را به انجام کاری یا منع از آن، ترغیب می‌کند یا وامی دارد.

ج. کارگفت تعهدی (commissive): گوینده، با قول دادن، سوگند خوردن یا وعده دادن متعهد به انجام کاری می‌شود.

د. کارگفت عاطفی (expressive): گوینده، احساس خود را با قدردانی، عذرخواهی، ناسزا و تهدید بیان می کند.

ه: کارگفت اعلامی (declarative): گوینده، شرایط تازه‌ای را به مخاطب اعلام می کند؛ مانند منصوب کردن، اعلام کردن و محکوم کردن.

طبقه‌بندی دیگری که سرل از کارگفت‌ها ارائه می‌دهد، تقسیم آنها به انواع مستقیم/ صریح (explicit) و غیرمستقیم/ غیرصریح (implicit) است. نوع مستقیم کارگفت‌ها، همان‌هایی هستند که از ساختار صوری جملات و پاره‌گفتارها فهمیده می‌شود؛ مانند کاربرد جملات امری برای خواهش کردن یا دستور دادن. در این نوع کارگفت، بین معنای جمله که از طریق ساختار آن فهمیده می‌شود و نقش آن یا قصد گوینده، ارتباط مستقیم یا مطابقت وجود دارد؛ در حالی که در کارگفت غیرمستقیم، بین معنا و نقش جمله، ارتباط مستقیم یا مطابقت وجود ندارد؛ مانند زمانی که گوینده برای اینکه مخاطبش چای‌اش را عوض کند، به جای استفاده از یک جمله امری، از یک جمله خبری مثل «چای سرد است» استفاده کند.

داده‌های این پژوهش، شامل مجموعه ترانه‌های مادرانه یا همان لالایی‌های متعلق به دو زبان و فرهنگ فارسی و انگلیسی است که از آثار مرتبط با موضوع جمع‌آوری شده است. برای جمع‌آوری داده‌های فارسی، از آثار زیر استفاده شده است: روستایی (۱۳۹۱)، همایونی (۱۳۸۹)، قزل ایاغ (۱۳۸۵/۱۳۸۶)، جمالی (۱۳۸۷)، مرادی (۱۳۸۷)، پناهی (۱۳۸۵)، آینه‌نگینی (۱۳۸۱)، کیانوش (۱۳۷۹)، هدایت (۱۳۷۸). لالایی‌های زبان انگلیسی از طریق وبگاه‌های مشخص که مجموعه کاملی از لالایی‌های معمول و مرسوم را در اختیار می‌گذارد، جمع‌آوری شده است.^۲

از آنجا که در این مطالعه تأکید بر گونه یا لهجه خاصی نبوده است، در جمع‌آوری داده‌های دو زبان، جانب احتیاط به گونه‌ای رعایت شده که از لالایی‌های عام که متعلق به لهجه خاصی نباشد، استفاده شود.

در مرحله بعد، کارگفت‌های مختلف که براساس مضمون لالایی‌ها تعیین و استخراج شده‌است، به لحاظ انواع بیانی، ضمنی و تأثیری و نیز صراحت مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته‌است.

۳- بحث و تحلیل داده‌ها

در قالب نظریه کارگفت، پاره‌گفتارها یا جملات زبان، براساس اینکه حاوی «افعال کنشی» (performative verbs) باشند، به دو دسته «بیانی» و «انشایی» تقسیم می‌شوند. پاره‌گفتارهای انشایی، جملات خبری هستند که محتمل بر صدق و کذب‌اند. درمقابل، پاره‌گفتارهای بیانی، دارای نوعی مضمون کنشی یا عمل هستند. بررسی پاره‌گفتارهای به‌کاررفته در لالایی‌های هر دو زبان فارسی و انگلیسی، بیانگر تعداد قابل توجه افعال بیانی و حاوی انواع کارگفت‌های اظهاری، اعلامی، عاطفی، ترغیبی و تعهدی است که در ادامه بحث، نمونه‌های هر مورد را در هر دو زبان مطرح خواهیم کرد.

۳-۱- کارگفت‌های ترغیبی

از جمله بدیهی‌ترین نقشی که لالایی‌ها بر عهده دارند، تشویق و ترغیب کودک به خواب است. گفتمان لالایی را می‌توان نوعی مکالمه یک‌طرفه یا یک‌سویه، بین مادر و کودک دانست که در آن، مادر سخنگوست و کودک، صرفاً شنونده. درواقع، دراین گفتمان، از کودک انتظار مشارکت در مکالمه نمی‌رود؛ بلکه برعکس، شرایط محیطی به گونه‌ای فراهم می‌شود و امکانات زبانی چنان به‌کارگرفته می‌شود که کودک، به سکوت تشویق شود و آرام‌گیرد. پیوستگی آهنگین کلام، نوای آرام و دلنشینی که توسط صدای آشنای مادر خوانده می‌شود، همراه با محیط ساکت و تکان‌های یکنواخت توسط مادر یا گهواره، از جمله این شرایط و امکانات است. بدین ترتیب، مشخص است که در این گفتمان، نوعی عمل از طریق زبان یا همان «کارگفت» صورت می‌گیرد که نقش ترغیبی برعهده دارد.

کارگفت ترغیبی دراین گفتمان، به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم صورت می‌گیرد؛ در صورت مستقیم، مادر، کودک را مستقیماً مورد خطاب قرار می‌دهد و به خواب دعوت می‌کند یا با توصیف محیط آرام و امر به آرامش محیط، فضای مناسب را تشریح و او را

به خواب تشویق می‌کند؛ نمونه‌های لالایی‌های فارسی و انگلیسی زیر، مؤید کاربرد مستقیم و غیرمستقیم کارگفت ترغیبی‌اند^۳:

(۱) بخواب ای طفل نوخیزم

نهال فصل پائیزم.....

(۲) مکن ای باد شب هوهو

مرو این سو مرو آن سو.....

(۳) ...Sleep little one go to sleep

So peaceful birds and the sheep....

Day is done (۴)

Gone the sun....

در نمونه‌های (۱) در فارسی و (۳) در انگلیسی، کارگفت به صورت مستقیم و از طریق جمله امری و در نمونه (۲) در فارسی و (۴) در انگلیسی، کارگفت مورد نظر به صورت غیرمستقیم و از طریق جمله خبری (توصیفی) بیان شده است.

به علاوه، کارگفت یا کنش به کاررفته در لالایی‌ها، از لحاظ نوع کنش، تأثیری است؛ چراکه اهمیت خواندن لالایی، به خاطر تأثیری است که مادر بر آرامش خواب کودک گذاشته و واکنشی است که از سوی کودک، متوجه رفتارهای کلامی مادر می‌شود.

۳-۲- کارگفت عاطفی

کارگفت دیگری که در هر دو زبان از فراوانی بالایی برخوردار است، «کارگفت عاطفی» است که با بیان نوعی احساس مثبت یا منفی همراه است. از احساسات مثبت در لالایی‌ها، می‌توان به تعریف و تمجید یا دعا برای کودک، ابراز خوشحالی از یک واقعه و نیز امید به آینده اشاره نمود و از احساسات منفی یا ناخوشایند، می‌توان ترس‌ها، نگرانی‌ها، تهدید، ناسزا و نیز ابراز خستگی مادر را نام برد که در زیر به هریک از آنها خواهیم پرداخت:

الف. تعریف و تمجید از کودک: یکی از راه‌های بیان احساس مثبت است که در آن، مادر با عشقی وصف‌ناشدنی به تعریف از کودک خود می‌پردازد. در زیر، نمونه‌هایی از وصف کودک که در هر دو زبان مشاهده شد، آورده شده است:

(۵) لالایی صورتت ماهه

که نورش توی درگاهه.....

(۶) ...لبای سرخت آلبالو

دو چشم داری مئه آهو.....

(۷) ... Sweetest little fellow

With eyes so shiny blue.....

وصف کودک به‌مثابه گل و استفاده از این استعاره در هر دو زبان، خصوصاً در زبان فارسی، بسیار معمول و متداول است؛ با این تفاوت که در زبان انگلیسی، گل در معنای عام (rose) استفاده شده است؛ اما بر مبنای داده‌های موجود در زبان فارسی، اسامی متنوعی از گل‌ها، بیش از ۲۰ نوع شامل: سوسن، زیره، لاله، پونه و حتی گلِ قالی و گلِ چنده مشاهده شد.

ب. آرزوها و دعاها: در بسیاری از لالایی‌ها، مادر از آرمان‌هایی که برای فرزند خود در سر دارد، سخن می‌گوید و گاه در قالب لالایی، آنها را بیان می‌کند؛ مانند دعا برای سلامت، پیشرفت علمی، رفتن به زیارت و ازدواج او؛ به‌علاوه، دعا برای پدر کودک که غالباً به دلیل تأمین معاش خانواده در سفر است، موضوع معمول دیگر دعا‌های مادران است.

(۸) لالا که لالات بی بلا باد

نگهدار شب و روزت خدا باد.....

(۹) لالالا گل خشخاش

بابات رفته خدا همراهش...

(10) my sweet baby on loan from above

. No better treasure could I more love...

(11) ... As daddy sails over the sea,

And bring my daddy home ....

اگرچه فراوانی و تنوع دعاها در فارسی بیشتر است، دعاکردن فصل مشترک لالایی‌های دو زبان است. تفاوت دیگر بین دو زبان، به دلیل مشاغلی بوده‌است که باعث فاصله بین مرد یا پدر خانواده از اهل خانه است. گاهی نیز آرزوی مادر تحقق می‌یابد و مادر، این شادی را در لالایی منعکس می‌کند؛ مانند برگشتن پدر از سفر:

(۱۲) .....لالالا گل سوسن

بابات اومد چشم روشن ...

... *I'm so glad when daddy comes home* (۱۳)

Glad as I can be

Clap my hands and shout for joy.....

در حوزه مضامین عاطفی، آنچه بیش از هر چیز، حتی در اولین بررسی‌ها، لالایی‌های زبان فارسی را از زبان انگلیسی متمایز می‌سازد، وجود درون مایه غم و اندوه در آثار فارسی است که مورد تأیید بسیاری از محققان این حوزه نیز قرار گرفته و دلیل آن را شرایط ناگوار و پراضطراب زندگی اجتماعی مادر ایرانی دانسته‌اند. به نظر می‌رسد که او، این ترانه‌ها را بستر مناسبی برای ابراز ترس‌ها، نگرانی‌ها، خستگی‌ها و احساسات ناخوشایند خود می‌داند و از این راه، گاه از زندگی و گاه از زمانه می‌نالند و گاه حتی از خود کودک. (حسن لی، ۱۳۸۲: ۷۵) مضامین احساسی ناخوشایند به کاررفته در لالایی‌ها را می‌توان به صورت زیر طبقه‌بندی کرد:

پ (ترس): در لالایی‌ها ابیاتی وجود دارد که بیانگر ترس‌ها، نگرانی‌ها و دلشوره‌های مادر است؛ مانند نگرانی از پیرشدن و تنهاماندن، دردهای زمانه و جفای روزگار و نیز ترس از گرسنه ماندن. نکته قابل ملاحظه‌ای که وجود دارد، این است که در اینجا نیز نقش یک سویه مادر در مکالمه واضح است. مادر از غصه‌ها و رنج‌ها سخن می‌گوید؛ ولی کودک، ساکت و آرام گوش می‌دهد. در این گفت‌وگو، تبادل پیام و معنا، تحت الشعاع کنش تأثیری به کاررفته در آن کمرنگ می‌شود. در واقع، در گفت‌وگو لالایی، کودک بیش از آنکه در مقابل درک

معنا قرار بگیرد، تحت تأثیر آهنگ گفتار قرار می‌گیرد و تحت تأثیر آن به خواب می‌رود. نمونه‌های زیر، کاربرد این نقش و کنش گفتاری را در زبان فارسی و انگلیسی نشان می‌دهد:

(۱۴) .... لالایت می‌کنم خوابت نمیداد

بزرگت می‌کنم یادت نمیداد....

(۱۵) ..... به دستم مونده طفل شیرخواری

مرا این یادگار از یار مونده.....

(۱۶) *Baby and I were baked in a pie, ...
The gravy was wonderful hot!
We had nothing to pay .....*

در زبان فارسی، به نمونه‌هایی برمی‌خوریم که ترس مادر از این است که همسرش، او را

ترک کند یا تجدید فراش کند:

(۱۷) ..... لالالا گل زیره

بابات رفته زنی گیره

ننه ات از غصه می‌میره.....

ت. خستگی: خستگی نیز تجربه ناخوشایندی است که مادر با توجه به مسئولیت سنگین خانه و طفلی که نیاز به مراقبت شدید دارد، اغلب با آن مواجه است که البته با همان آهنگ و ریتم ملایم بر زبان می‌راند. جالب اینجاست که مادر، همچنان کودک خود را با بهترین القاب و الفاظ مورد خطاب قرار می‌دهد.

(۱۸) ..... لالالا گل پسته شدم از گریه هات خسته.....

(۱۹) ..... لالالا گل عناب شدم از گریه هات بی‌تاب.....

(۲۰) ..... لالالا گل زیره چرا خوابت نمی‌گیره.....

(۲۱) ..... لالالا کلم باشی تسلائی دلم باشی ...

بخوابی از سرم واشی

این ویژگی در لالایی‌های زبان انگلیسی یافت نشد.

در این رابطه، عنایت و دیگران (۱۳۹۰) معتقدند که خستگی، با تغییر جامعه به سوی مدرنیته و توسعه امکانات، همچنان همزاد مادر در تمامی دوران است؛ چنان که موضوع مورد توجه ترانه‌سراهای جدید هم بوده است.

ث. تهدید: منطقی به نظر می‌رسد اگر تصور کنیم که ادامه سناریوی خستگی مادر، توسل به تهدید و ترس است تا بلکه طفلک مزاحم که قصد خوابیدن ندارد، در آغوش مادر آرام گیرد؛ به همین دلیل، در کنار مفاهیم آرامش‌بخش و لطیف، استفاده از مفاهیم ترسناک و خیالی، در فارسی مانند «شیطان»، «سگ»، «شغال» و نیز «لولو» که اشاره به موجودی مهیب و ترسناک دارد و در انگلیسی موجود وهمی به نام "sandman" که موقع خواب در چشمان کودک شن می‌ریزد تا به خوابی عمیق فرورود، مشاهده می‌شود. البته به نظر می‌رسد که کاربرد مفاهیم ترسناک، حضور مادر و آغوش امن و گرم او را پررنگ‌تر نشان می‌دهد.

۲۲) لالای لالایی

برو لولوی صحرائی.....

برو لولو سیاهی تو

برو سگ، بی حیایی تو

که طفل من پدر داره

دو خنجر بر کمر داره

دو قران در بغل داره.....

مضمون لالایی بالا نشان می‌دهد که اطرافیان کودک و خصوصاً مادر، او را از آزار و اذیت تمام موجودات و نیروهای اطراف محافظت می‌کنند.

.... when the sandman comes (۲۳)

Bringing his bag of sand,

In the bag he keeps,

All the sands of sleep,

My darling sleeps.....

اگرچه عنصر ترس در لالایی‌های هر دو زبان مشاهده می‌شود، به نظر می‌رسد که در فارسی، این عنصر با شدت بیشتری به‌کار گرفته می‌شود. تعدد کلمات دارای این مضمون و نیز مقایسه نقش دو موجود خیالی، این مطلب را نشان می‌دهد.

۳-۳- کارگفت اظهاری

علاوه بر موارد بالا، لالایی‌ها می‌توانند آیین اعتقادات و بیانگر اوضاع جاری و حاکم نیز باشند؛ در میان این مجموعه، به نمونه‌هایی از لالایی‌ها در فرهنگ کلامی دو زبان فارسی و انگلیسی برمی‌خوریم که دارای محتوای اعتقادی هستند و عقاید مذهبی حاکم بر دو منطقه را نشان می‌دهد:

(۲۴) .... لالا لالای روزم

امیرالمؤمنین دردم دوا کن

نصیب و قسمتم از کربلا کن

لالالای روزم....

..... به حق گمّز سبز محمد

که هر کس مطلبی داره ادا کن.....

(۲۵) «..... Jesus loves me

Jesus loves me,

This I know,

His arms out stretched,

Wherever I go.....

نمونه‌های بالا، کاربرد مضامین اسلامی از جمله نام پیغمبر (ص)، امام علی (ع)، محراب، مسجد و همچنین آرزوی سفر زیارتی به کربلا را در لالایی‌های فارسی و مفاهیم متأثر از دین مسیحیت و نام حضرت مسیح را در لالایی‌های انگلیسی نشان می‌دهد.

علاوه بر بیان اعتقادات، در لالایی‌های هر دو زبان، به مواردی برمی‌خوریم که نه تنها در آنها به وقایع تاریخی و اوضاع حاکم اشاره شده که به تحلیل و نقد آنها نیز پرداخته شده است. در واقع، به نظر می‌رسد که لالایی‌ها، به‌عنوان ابزاری جهت تحلیل اوضاع حاکم به‌کار گرفته شده‌اند. نمونه‌های زیر بیانگر این مطلب است:

(۲۶) لالا، لالا، گل زیره

محمدخان به زنجیره

ابوالفتح خان نمی میره

که دنیا تا قرار گیره

چرا خوابت نمی گیره.....

Great Big Dog (۲۷)

down de road, 'Great big dog came stompin

Stepped, so hard he knocked down de houses,

way ol' dog, 'way ol' dog, go 'Go

shant have my baby..... You

موضوع این لالایی، اعتراض به اربابانی است که کودکان برده‌ها را می‌گرفتند تا ببرند و بفروشند.

اشاره به روایات و یا نمونه‌ای از یک سرگذشت، چه در قالب نارضایتی از آنچه گذشته و چه افتخار به آن نیز از مضامین دیگری است که در لالایی‌های هر دو فرهنگ، خصوصاً فارسی، به نمونه‌هایی از آن برمی‌خوریم، همچون موارد زیر:

(۲۸) .....کوچم کردی (به کوچم ام کردی)، در و بستی

منم رفتم به خاک بازی

دو تا هندو مرا دیدن

مرا بردن به هندستون

به صد نازی بزرگم کرد

به صد عشقی عروسم کرد.....

در لالایی‌های بالا، ضمن یک داستان، مادر از بچه‌هایش و افتخارات آنها سخن

می‌گوید.

... Rock - a- bye baby, (۲۹)

Your cradle is green ;

Fathers a nobel man,

Mothers a queen ....

در این لالایی انگلیسی نیز از اعضای خانواده و شغل آنها سخن به میان آمده و حالتی افتخارآمیز دارد.

۳-۴- کارگفت تعهدی

در میان اشعار مادرانه، به مواردی برمی‌خوریم که مادر در قبال فرزند، برای خود تعهداتی ایجاد می‌کند، قول و قرارهایی می‌گذارد و حتی در فارسی، برای برآوردن وعده‌های داده‌شده قسم نیز می‌خورد، همچون نمونه‌های زیر:

(۳۰) لالایی، لالایی

تورا می‌دم به ملایی

تورا می‌دم که ملاشی

نمی‌دم از سرم واشی.....

(۳۱) *All The pretty Little Horess* ....»

Hush-a- bye, don't you cry

Go to sleep my little baby

When you wake, you shall have all the pretty little horses

2 blacks, and 2 bays, a sorrel and a gray

All the pretty little horses to ride you round.....

۳-۵- کارگفت اعلامی

ایجاد و اعلام شرایط تازه برای مخاطب، به‌گونه‌ای که وی ناچار به پذیرش آن باشد، در حوزه کارگفت اعلامی جای می‌گیرد و نمونه آن هنگامی است که مادر، تمام موجودات و اجزای طبیعت را آرامش و سکوت دعوت می‌کند تا کودک وی آرام گیرد؛ همچون موارد زیر:

(۳۲) گنجشک لالا،

سنباب لالا

آمد دوباره مهتاب بالا.....

(۳۳) مکن ای باد شب هو هو

مرو این سو مرو آن سو
 که می خوابد گلی خوشبو
 میان سبزه ها، گل ها
 ۷۷۷۷، ۷۷۷۷

..... *The river with wind together* (۳۴)
Avoiding the usual chatter
In dumb silence bears,
The rapping of the oars.....

۴- نتیجه گیری

مطالعه حاضر به بررسی و مقایسه لالایی های دو فرهنگ کلامی فارسی و انگلیسی، از لحاظ کاربرد انواع کارگفت های گفتاری پرداخته است. پس از جمع آوری داده ها و تطبیق آنها در دو زبان، نتایج زیر به دست آمد:

- لالایی ها، به واسطه اینکه دارای مضمون کنشی و حاوی نوعی عمل هستند، از جمله پاره گفتارهای بیانی به حساب می آیند.

- بررسی پاره گفتارهای به کاررفته در لالایی های هر دو زبان فارسی و انگلیسی، بیانگر تعداد قابل توجه افعال بیانی و حاوی انواع مختلف کارگفت است که در دو زبان، از لحاظ فراوانی، به ترتیب، شامل کارگفت های ترغیبی و عاطفی، اظهاری، تعهدی و اعلامی هستند.

- بدیهی ترین نقشی که لالایی ها برعهده دارند، تشویق و ترغیب کودک به خواب از طریق یک گفتمان یک طرفه بین مادر و کودک است که در آن، مادر سخنگوست و کودک صرفاً شنونده. بدین ترتیب، مشخص است که در این گفتمان، نوعی عمل از طریق زبان یا همان «کارگفت» صورت می گیرد که نقش ترغیبی برعهده دارد. کارگفت ترغیبی در این گفتمان، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم صورت می گیرد؛ در صورت مستقیم، مادر کودک را مستقیماً مورد خطاب قرار می دهد و به خواب دعوت می کند یا با توصیف محیط آرام و امر به آرامش محیط، فضای مناسب را تشریح و کودک را به خواب تشویق می کند.

- کارگفت یا کنش به‌کاررفته در لالایی‌ها، از نوع کنش تأثیری است؛ چراکه اهمیت خواندن لالایی، به‌خاطر تأثیری است که مادر بر آرامش و خواب کودک گذاشته و واکنشی است که از سوی کودک، متوجه رفتارهای کلامی مادر می‌شود.

- پس از کارگفت ترغیبی، کنش عاطفی که با بیان نوعی احساس مثبت یا منفی همراه است، دارای بیشترین فراوانی است. از احساسات مثبت، می‌توان به تعریف و تمجید یا دعا برای کودک، ابراز خوشحالی از یک واقعه و نیز امید به آینده اشاره نمود و از احساسات منفی یا ناخوشایند، می‌توان ترس‌ها، نگرانی‌ها، تهدید، ناسزا و نیز ابراز خستگی مادر را نام برد.

در حوزه مضامین عاطفی، آنچه بیش از هر چیز لالایی‌های زبان فارسی را از زبان انگلیسی متمایز می‌سازد، وجود درون مایه غم و اندوه است. بسیاری از محققان دلیل آن را شرایط ناگوار و پراضطراب زندگی اجتماعی مادر ایرانی و ترانه‌ها را بستر مناسبی برای ابراز احساسات ناخوشایند او می‌دانند.

- در حوزه کنش عاطفی، تفاوت دو زبان در شیوه به‌کارگیری ابزار کلامی، توصیف فرزند است که در فارسی از تشبیه کودک به انواع گل‌ها، بسیار استفاده شده است. به همین صورت، عنصر ترس و تهدید نیز در لالایی‌های فارسی، گستره و تنوع بیشتری دارد. به علاوه، ترس و نگرانی از تجدید فراش همسر، مشخصه زن ایرانی در گذشته است و در لالایی‌های انگلیسی عنصر خستگی مادر، مشاهده نمی‌شود.

- بیان دلبستگی‌های اعتقادی و دلواپسی‌های اجتماعی، یکی دیگر از مشخصه‌های مشترک لالایی در دو فرهنگ کلامی است که به کارگفت‌های اظهاری مربوط می‌شود. هر دو زبان، بنا به مقتضیات اجتماعی زمانه خود، به بیان وقایع مهم تاریخی و اعتقادات مذهبی حاکم بر جامعه خود پرداخته‌اند. کاربرد مضامین اسلامی از جمله نام پیغمبر (ص)، امام علی (ع)، محراب، مسجد و همچنین آرزوی سفر زیارتی به کربلا در لالایی‌های فارسی و مفاهیم متأثر از دین مسیحیت و نام حضرت مسیح در لالایی‌های انگلیسی، نمونه‌هایی از این کارگفت را نشان می‌دهد.

علاوه بر بیان اعتقادات، در لالایی‌های هر دو زبان، به مواردی برمی‌خوریم که به وقایع تاریخی و نقد آنها پرداخته شده و لالایی‌ها، به‌عنوان ابزاری جهت تحلیل اوضاع حاکم به کار گرفته شده‌اند. اشاره به روایات یا بیان سرگذشت تلخ یا افتخار آمیز نیز از مضامین دیگری است که در لالایی‌های هر دو فرهنگ، خصوصاً فارسی، مشاهده شد.

- تعهد به انجام عمل و قول و قرارهایی که مادر در قبال فرزند برای خود ایجاد می‌کند (کارگفت تعهدی) نیز در هر دو زبان مشاهده گردید. مادر ایرانی، برای نشان دادن پابندی به این تعهدات قسم نیز می‌خورد.

- وضع و اعلام شرایطی که کودک ناچار به پذیرش آن باشد (کارگفت اعلامی) در هر دو زبان و بویژه در زبان فارسی، قابل مشاهده است. در اینجا، مادر تمام موجودات و اجزای طبیعت را دعوت به آرامش و سکوت دعوت می‌کند تا کودک وی آرام گیرد.

یادداشت‌ها

۱. <http://www.translate.google.com>

۲. فهرست سایت های مذکور در بخش جداگانه ای در منابع آورده شده است.

۳. به دلیل طولانی بودن متن لالایی‌ها، در اینجا تنها بخش مرتبط آورده شده است.

فهرست منابع

- کتاب‌ها

- ۱- آینه نگینی، ولی‌الله. (۱۳۸۱). **نگین سبز کرمان**. چاپ دوم. کرمان: مرکز کرمان‌شناسی.
- ۲- پناهی سمنانی، محمد. (۱۳۸۳). **ترانه و ترانه‌سرایی در ایران**. چاپ دوم. تهران: سروش.
- ۳- جمالی سوسفی، ابراهیم. (۱۳۸۷). **لالایی در فرهنگ مردم ایران**. چاپ سوم. تهران: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.
- ۴- داد، سیما. (۱۳۸۵). **فرهنگ اصطلاحات ادبی**. تهران: چاپ پنجم. مروارید.

- ۵- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). **لغت‌نامه** (جلد سیزدهم). چاپ پانزدهم. تهران: دانشگاه تهران.
- ۶- روستایی، علی. (۱۳۹۱). **لالایی‌ها**. چاپ دوم. تهران: انتشارات فرهنگ و هنر.
- ۷- سروشیان، جمشیدسروش. (۱۳۷۰). **فرهنگ بهدینان**. چاپ سوم. تهران: دانشگاه تهران.
- ۸- صفوی، کوروش. (۱۳۷۹). **درآمدی بر معنی‌شناسی**. تهران: سازمان تبلیغات اسلامی حوزه هنری، پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی.
- ۹- عمرانی، ابراهیم. (۱۳۸۱). **برداستی از لالایی‌های ایران**. چاپ سوم. تهران، پیوند نو.
- ۱۰- قزل‌ایاغ، ثریا. (۱۳۸۶). **ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن**. چاپ سوم. تهران: سمت.
- ۱۱- _____ (۱۳۸۵). **ادبیات کودکان؛ تولد تا سه سالگی**. چاپ چهارم. تهران: درخت بلورین.
- ۱۲- کیانوش، محمد. (۱۳۷۹). **شعر کودک در ایران**. چاپ پنجم. تهران: آگاه.
- ۱۳- محمد بن خلف تبریزی. (۱۳۶۱). **برهان قاطع**. تصحیح و تحشیه محمد معین. چاپ یازدهم. تهران: امیرکبیر.
- ۱۴- مرادی، عیسی. (۱۳۸۷). **ترانه‌ها، زبان‌زدها و فرهنگ عامه مردم کرمان**. چاپ دوم. کرمان: مرکز کرمان‌شناسی.
- ۱۵- معین، محمد. (۱۳۶۲). **فرهنگ فارسی**. جلد سوم. چاپ پنجم. تهران: چاپخانه سپهر.
- ۱۶- هدایت، صادق. (۱۳۷۸). **فرهنگ عامیانه مردم ایران**. چاپ دوم. تهران: نشر چشمه.
- ۱۷- همایونی، صادق. (۱۳۸۹). **زنان و سروده‌هایشان در گستره فرهنگ مردم ایران زمین**. چاپ سوم. تهران: نشر کل‌آذین.

مقاله‌ها

- ۱- آباد، مرضیه و همکاران. (۱۳۹۱). «رویکردی تطبیقی بر تصویرگری در لالایی‌های فارسی و عربی». چکیده مقالات هفتمین همایش بین‌المللی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی. ویراسته نعمت‌الله ایران‌زاده. ص ۱.
- ۲- سادات اشکوری، کاظم. (۱۳۷۷). «اشاره به مردم‌شناسی». **نامه علوم اجتماعی**. شماره ۱۱، صص ۶۱-۸۳.

- ۳- جمالی سوسفی، ابراهیم. (۱۳۸۶). «نگاهی به لالایی‌های کرمان». **فرهنگ مردم ایران**. شماره ۹. صص ۶۸-۸۱.
- ۴- حسن‌لی، کاووس. (۱۳۸۲). لالایی‌های مخملین: «نگاهی به خاستگاه و مضامین لالایی‌های ایرانی». **مجله زبان و ادبیات فارسی دانشگاه سیستان و بلوچستان**. سال اول، شماره ۱، صص ۶۱-۸۰.
- ۵- عنایت، فهیمه و همکاران. (۱۳۹۰). «لالایی‌ها، رسانه‌ای زنانه یا ملودی خواب‌آور کودکان؟». **زن در فرهنگ و هنر**، دوره سوم، شماره ۲، صص ۵۷-۷۶.
- ۶- کیانی، حسن و حسن‌شاهی، سعیده. (۱۳۹۱). «بررسی تطبیقی ساختار و درون‌مایه لالایی‌های فارسی و عربی». **مطالعات ادبیات کودک**. سال سوم، شماره ۲، صص ۹۱-۱۱۴.
- ۷- مقدسی، صادق. (۱۳۸۳). «لالایی کهن‌ترین زمزمه سحرانگیز مادر». **فرهنگ مردم**. شماره ۲، صص ۱۵۷-۱۶۴.
۸. وجدانی، بهروز. (۱۳۸۷). «لالایی موسیقی. نقش زن در انتقال فرهنگ شفاهی». **کتاب ماه هنر**. شماره ۱۲۲، صص ۹۸-۱۰۴.

- منابع انگلیسی

- 1- Agha Golzadeh, F. and Z. Rahmani. (2015). The Investigation of Head-Complement and Verbal Aesthetics of Lullabies in Early Parameter Settings. *International Journal of Basic Sciences & Applied Research*. Vol. 4. (SP1). 56-68.
- 2- Austin, J. L. (1975). **How to do things with words**. 2nd. Oxford University Press.
- 3- ..... (1962). "How to do things with words". The William James Lectures Delivered at Harvard University in 1955. Oxford: Clarendo. Republished in 1975.
- 4- Baler, A. and J. Fallance. (2011). **Key terms in discourse analysis**. Continuum International Publishing Group: New York .NY 10038.
- 5- (2008). (Chang, Mei-Yueh; Chen, Chung-Hey; Huang Kuo-Feng, "Effects of music therapy on psychological health of women during pregnancy" *Journal of Clinical Nursing*, Vol. 17 . pp. 2580-2587.)
- 6- Del Giudice, L. (1988). "Ninna-nanna-nonsense? Fears, Dreams, and Falling in the Italian. Lullaby", *Oral Tradition*, 3 (3): 270-293.
- 7- Gunes, H. and N. Gunes. (2012). "The effect of lullabies on children". *International Journal of Business and Sciences*. Vol.3(3). pp:315-321.

- 8- Hornby, A.S. (1884). **Oxford Learner's Dictionary** .7th ed. Oxford: Oxford University Press.
- 9- Ilari, B. and S. Megha. (2009). "Music listening preferences in early life: Infants' responses to accompanied versus unaccompanied singing". *Journal of Research in Music Education*. Vol.56(4). p:356.
- 10- Johnstone, B. (2008). **Discourse analysis**. 2ndedn. Blackwell Publishing Company.
- 11- Searle J.R. (1976). **The Classification of illocutionary act**. *Language in Society* .5(3). pp:1-25.
- 12-..... (1969). **Speech acts**. Cambridge: Cambridge University Press.
- 13- Standley, J. M. (2003). "The effect of music-reinforced non-nutritive sucking on feeding rate of premature infants". *Journal of Pediatric Nursing*, Vol. 18 Issue 3 , pp. 169–173.
- 14-Trainor, Laurel J. (1996). "Infant preferences for infant-directed versus noninfant-directed play songs and lullabies" *Infant Behavior & Development*, 19(3).pp.55-78.

فهرست وبگاه‌های انگلیسی :

- 1- <http://alabamafolklife.org/content/all-pretty-little-horses>
- 2- <http://babycenter.co.uk/lullaby-lyrics>
- 3- <http://baby-sleep-advice.com/lullaby-lyrics>
- 4- <http://bussongs.com/songs/baby-dolly.php>
- 5- <http://en.m.wikipedia.org/wiki/lullaby>
- 6- <http://lullaby-link.com>
- 7- <http://m.bbc.com/news/magazine-21035103>
- 8- <http://.ssayedhashem.persianblog.ir/post/20>
- 9- <http://sitnsleep.com/resources/article/a-brief-history-of-lullabies>
- 10- <http://www.translate.google.com>